

בענייניו של מנדלשטאם. סטאלין אמר באותה שיחה: „אילו הייתי משורר ויודי המשוור היה שרוי בצרה הייתי הופך עולמות כדי לעזור לו...“ בדירבירי תשובתו בטלפון משיב פסטרנאק כי אירגוני הסופרים אינם מטפלים עוד בעניינים שכאלה, מאז שנת 1927: „ואילו לא הייתי משתדל למענן, לא הייתי יודע דבר על כך...“ פסטרנאק הוסיף משהו בעניין המילה „דידי“, ברצותו לדייק בהגדרת יחסיו עם מ(מנדלשטאם). שהמושג „ידידות“ אינו כולל אותם. הערה זו נאמרה בנוסח המיוחד לפסטרנאק, ולא היתה לה כל שייכות

נאדייז'דה מנדלשטאם
חיפיו של מאבק ספרותי

לעניין. סטאלין שיסע אותו בשאלה: אבל, למה בזה העניין... ובכן במה? שאל סטאלין. פסטרנאק אמר: שהיה רוצה להיפגש עמו ולשוחח. על מה? — על חיים ומוות? ענה פסטרנאק. סטאלין הניח את השפופרת.

מסתבר שהרודן רחש כבוד גדול לשירה ולאמנות (שיחת-טלפון מפורסמת יותר בין סטאלין לסופר רוסי. היא שיחתו עם הסופר מיכאיל בולגקוב, מחבר הסאטירה האנטי-סובייטית השטן בחוסקוהו). כבודו כלפיהם היה כה גדול, עד שבאחד משלבי הנדודים והעניינים של בני הזוג מנדלשטאם ברחבי ברית-המועצות, כאשר הם מגועים מלהתיגורר במרכזים התרבותיים של ארץ רחבת ידיים זו, פונה מנדלשטאם אל נאדייז'דה ואומר: „מדוע את מתלוננת? רק אצלנו מכבדים את השירה — הורגים בגללה. הרי אין עוד מקום בעולם ששם יהרגו בגלל שירה...“

דמות מחברו של דוקטור דיוואגו, עוברת כצל על-פני זיכרונותיה של נאדייז'דה מנדלשטאם, המספרת כיצד רעייתו של חתן פרס נובל ביקשה ממנה שלא תבקר בביתם עם בעלה, ועוד כהנה וכהנה, ומצטטת את אוסיפ, שהיה אמן נפלא, אמר לי פעם: „וישבו לו אדם ומפסל בסכני גיריזעי, והנה נוצר אלהים...“ ועל פסטרנאק אמר: לשם מה צריך היה להמיר את דתו? לשם מה דרושים לו מתוכים? הרי היתה לו האמנות שלו...“

זיכרונותיה של נאדייז'דה מנדלשטאם הם סיפור עוצמתה של המילה וכוחם של השיר ומשוררו. המילה שלא ניתן להכחידה ולהרחיקה. ועוד השלטונות עושים כל שביכולתם להעלים את זיכרו של מנדלשטאם המשורר, לחסל את ספריו ולאסור כאלה המחזיקים בשיריו. מתארת רעייתו כיצד היתה מפורת תעתיקים בכתביד של שיריו השונים על-מנת שיישאר לנצח, ועוברת ממקום-סתר למישהו, תוך שהיא מבוזה את מרבית סופרי ברית-המועצות שהיו מקובלים אותן שנים, והמזכירים למימרה ישנה של ניקולין: „אין אנו כדוסי טייבסקי — אנו נסתפק בכסף...“

ספר זיכרונות זה הוא מיפוי של מאבק ספרותי, כאשר בין שורותיו של סיפור בראיון לעיתונאי בריטי אמר בוריס פסטרנאק: „הברית החדשה חשובה בעיני מהברית הישנה. הברית החדשה היא, בשבילי, העתיד.“

סיבות בני-הזוג מנדלשטאם שב וחזרו סיי פור שקיעתה של הסיפורת הרוסית הגדולה, סיפורת שספק אם תשוב אי-פעם לימי גדולתה מן העבר הרחוק.

ספרים מומלצים

רבין

● „הגעתי אל הפלשים באקראי, בספטמבר 1972, ונעשיתי אורח-קבע בכפריהם עד אוקטובר 1973, עת נדרשתי לעזוב את אתרופיה...“ כותבת **יעל כהנא** בסיפורה אחים שחורים — חיים בקרב הפלשים. זהו יומן תיעודי המתאר את המיפגש בין צברית לבין חברה יהודית נידחת, שהייתה דות אינה מכירה בה. בסיפורה מצליחה יעל כהנא להציג דיוקן מלא, קפדני ואנושי של חברה זו ואורחותיה. הספר, ראה אור בהוצאת עם עובד.

● **רוברט סלייטר**, כתב השבועון טיים בישראל מציג בביגרפיה שלו יצחק רבין, באופן השקול והאובייקטיבי ביותר, את עלייתו ונפילתו של ראש-הממשלה הקודם, **יצחק רבין**, מילדותו ועד לפרשת השבון הבנק בוואשינגטון. ספר זה, בתמצית שבו, בכוחו לשמש שיעור מכווץ ביותר לעיתונאים ישראלים, המסיים ב"שנים האחרונות לשמש „ביורגאפים מטעם“

יצחק רבין
שעור מכווץ

של דמויות פוליטיות שונות בפוליטיקה המקומית שצצו כפטריות אחר המחלף. המדובר בביורגאפיה קריאה ומרתקת ה"חורגת משקולים קטנוניים, תוך הצגת פרק מאלף ומקוצר של היסטוריית החברה הישראלית. הספר ראה אור בסיפרי עידן.

● כלל לא מומלץ לעיין בספר דרך גבר בעלמא, פרי מרקחתם של העיתונאים **חיים שפירא** ו**גידעון רייכר**. ספר זה, המתיימר להיות גירסה עממית לספר התענוגות של **עמנוס קינן**, הוא ספר בישול גרוע, שמתכונניו עלולים לעורר שירה אדירה בבני-מעיהם של מקדיחי תבשיל כלשהו לפיו. הספר ראוי לכותרת ספר התענוגות, החל מעטיפתו שבה נראה זכר שוכב במיטתו כשהוא חובק נקינקיה, אין בכוחו של הספר לייצב את מערכת העיכול של הזכר המחזר, שלו הוא נועד על-פי המלצת מחבריו. דומה שהמבשל בהתאם למתכונים אלה, ייאלץ לבלות את הלילה במקום שאלי הולך הקיסר לבדו, ולא במיטה עם אשת-חיק שלמענה טרח.

הספר ראה אור בסיפרי עידן. **אריה וכברייט** הוא נ"ת-מתה גוסף הסובל מדחף עמוק, להביע את תחושותיו בחרוזים. הוא חיבר ספר הראוי לתואר „היצירה הגרפומאנית של השנה“, שבו מקובצים הגיגיו תחת הכותרת קט"ו נה כאחוננו. לספר היה עורך בשם **יואל דווירוב**, שמקדים וכותב על תיבלות-מילים זו כי „יש הרואים בה צירוף לב ואינטלקט...“ ולמשרר הזה „אין גיל, אין מולדת, אין עבר, אין עתיד...“ דומה שגם אם דו"דואן האדני היה מחבל ספר-ר"ים בעברית, לא היה מגיע להישגיו של וכברייט, שכתב שירים על שלומית, ר"י נית, סילבי, אורה, ציפי, רותי, כרמלה,

לימור, איריס, נאווה, אריאנה... שמות נ"ר ספים אין וכברייט מכיר, כנראה. הספר ראה אור ביעד — הוצאת-ספרים.

מלחמת תרבויות

חירבת חיזעה

וישב יהושע וכל-ישראל עימו אל-המח-נה הגילגלה: וינשו חמשת המלכים האלה ויחבאו במערה במקדה: ויוגד ליהושע לאמור נמצאו חמשת המלכים נחבאים במערה במקדה: ויאמר יהושע גולו אבנים גדולות אלפי המערה והפי קידו עליה אנשים לשמרם: ואתם אל תעמדו רידפו אחרי אויביכם וזיבתם אר-תם אל התנוס לבוא אל עריהם כי נתנם יהוה אלוהיכם בידכם: ויהי ככלות יהושע ובני ישראל להכותם מכה גדולה מאד עד תנוסם והגשידים שרדו מהם ויבואו אל-ערי המיבצר: וישבו כל-העם אל המחנה אל יהושע מקדה בשלום לא חרץ לבני ישראל לאיש את לשונו: ויאמר יהושע פיתחו את-פי המערה והרי ציאו אלי את חמשת המלכים האלה מן המערה: ויעשו כן וויצאו אליו את המ-שת המלכים האלה מן המערה, את מלך ירושלים את מלך חברון את מלך ירמות את מלך לכיש את מלך עגלון: ויהי כהוציאם את המלכים האלה אל יהושע ויקרא יהושע אל כל איש ישראל ויאמר אל קציני אנשי המלחמה ההלכו אתו, קרבו שימו את רגליכם על צווארי המל-כים האלה ויקרבו ושימו את רגליהם על צוואריהם: ויאמר אליהם יהושע אל תיראו ואל תחתו חזקו ואימצו, כי ככה יעשה יהוה לכל אויביכם אשר אתם נלחמתם אותם: וכנס יהושע אחרי-כן וימיתם, ויתלם על חמישה עצים והיו תלויים על העצים עד הערב: ויהי לעת בוא השמש ציווה יהושע ויורידם מעל העצים, וישליכם אל המערה אשר נח-באו שם ושימו אבנים גדולות על-פי המערה עד עצם היום הזה: ויבוא סמך הזוהרי, ויכתוב את כל הדברים האלה בספר: ויראה הספר אור לעת בוא הש-מש, ותבוא הטלוויזיה ותצלם את הדב-רים אשר כתב סמך הזוהרי, ויעמדו להק-ריןם בערי מקלטי הטלוויזיה. ויצא מבין הצופים אליהו התבני, ויועק הצבי יש-ראל על מסכיך חלל, איך נפלו ערכים: ויכנסו את מועצת רשות הצופים, וימלי-צו ליהושע להמר הזבולוני ולקנינם, שלא

ש. זוהר
בעמק עכור

להקרין את עלילת סמך הזוהרי בערי מקלטי הטלוויזיה, ויצא אל נוסח העם המר הזבולוני, וקדשם בין הנוכח וברכת המחנכים, ויחסם, ויאמר להם לא עוד תהא לכם התועבה הזאת בפסוקו של יום, לא אלמנו ישראל בערי מקלטי הטל-וויזיה, ויקח המר הזבולוני את סמך הזוהרי ואת הדברים ואת הצילומים ואת בניו ואת בנותיו ואת שורו ואת חמורו ואת צאנו ואת אהלו ואת כל אשר לו וכל ישראל עימו, ויעלה אותם עמק עכור: ויאמר המר הזבולוני מה עכרתנו

יערך יהוה ביום הזה, וירגמו אותו כל-ישראל אבן וישרפו אותו באש ויסקלו אותו באבנים: ויקימו עליו גל-אבנים גדול, ויקראו שם המקום ההוא עמק הטלוויזיה העכורה עד היום הזה.

בחטף

פנשו גלאיוס

● בתיאטרון הקומה השלישית בפר עומדים להעלות תחודש מחזה מקורי הקרוי הכובע שאותו כתב, ביים וצייר **מוטי אורבון**. אירוע נוסף שהחל רץ במקום הוא הצגת-היחיד של השחקנית **סמלרה אבני**, שבה היא מגישה ערב בשם זמן רע לליריקה וקוראת משיריו של **ברטולד ברכט** שתורגמו לעיברית בידי **בנימין הרזובסקי**. שירים אלה עומדים לראות בקרוב אור בספר ● מסתבר שגם לסיפרות העיברית שוליים פאשיסטיים, בדומה לכל ספרות אחרת. דמות המתאמצת להוכיח זאת, מבלי שאלו הימין חוננה בכישרונם יוצרם, היא המחזאי-לשעברוס **בנימין גלאי**, המדרה בהצלחה מזה שלושים שנה בעיקבות רבו, מורו ומשבחו **משה שמיר**, מגדולי השמאלוס הסטאלי-ניסטי לעבר הימנוס הגרינברגי, ברשימה שפירסם גלאי במדורו בחעריב על הכוונה להקרין בטלוויזיה את חירבת חיזעה, כתב: „שוב אין כוח בעולם — לא עליון, לא תחתון, לא מבול, לא רעידת-אדמה, לא דיון בכנסת, לא דעת קהל — היכול לעכב בידי האנשים היפים מלשדר את סיפור חירבת חיזעה. השיילוקים שלנו תובעים את ליטרה הבשר של חירויות הדמוק-“

בנימין גלאי

חירבת חיזעה יוק

רטיה... חירבת חיזעה אינה מצויה על גבי המפה ואינה מצויה, משום שאינה קיימת. חירבת חיזעה לא היתה ולא נבראה... הגיב על קטע זה משורר גודע, וציין: „לעומת זאת, סדום סיטי קיימת על המפה, וראש העיר שלה דון שמירוס ונושא-כלי פנשו גלאיוס מנסים, בעזרת כידוני הסיפור שמעודם לא היטיבו עם איש, להילחם בטחנות-ההרור של אשת לוטוס, מבלי שיהיו מסוגלים אפילו לחלל את בהוליה...“ המחזאי **יוסף מונדי** התייחס בתוכנית דיעה אישית בגליציה-ל, תחת הכותרת הבולשית האנגלי והתיאטרון המקומי, לאופן שבו מאכיל מנהל תיאטרון ירושלים, **אביזל מוסינזון**, בבולשית אנגלי של סלט קטעים משקספיר את קהלו, והוסיף כי הוא ראה בדבר סימפטום של הריקנות שבה מחנכים מנהלי התיאטרואות את קהלם, כנכור יבא מוסינזון, לפני כחודשיים, להקה של שחקנים בריטים, שהציגו קטעים ממחזותיו של שקספיר בבי-צוע לקוי וגמגמי, והפכו הצלחה מיסחרית.

● מחזה בארמית מאת: בנימין גלאי.